

Lokaliteter med stor salamander på Hedmarken

Vurdering av tilstand og trusselbilde for de kjente forekomstene av stor salamander *Triturus cristatus* på Hedmarken.

Ståle Sørensen

November 2014

Mål for dette arbeidet:

- Dokumentere status for de kjente lokalitetene for stor salamander,
- Bidra til at grunneierne til de aktuelle lokalitetene får bedre kunnskap om arten, og dermed er bedre i stand til å ta hensyn til artens behov
- Bidra til bedre kunnskapsgrunnlag, for å sikre en arealforvaltning som ivaretar stor salamander på Hedmarken

Denne rapporten tar utgangspunkt i en rapport som Leif Åge Strand utarbeidet på oppdrag fra Fylkesmannen i Hedmark i 2008; Amfibieregistreringer i Hedmark 1990 – 2008. Fra denne rapporten framgår det at det er kjent til sammen 29 lokaliteter med stor salamander i Hedmark. Av disse er 19 fra kommunene på Hedmarken. I perioden etter at Strand publiserte sin rapport har det blitt dokumentert stor salamander i noen nye dammer, og disse har også blitt inkludert i denne gjennomgangen. I tillegg er 1 lokalitet, ikke omtalt i Strand, men der arten ble påvist i 1997, inkludert.

Våtmarksgruppa fikk i 2010 støtte fra Ringsaker kommune for å sjekke ut de kjente forekomstene av stor salamander på Hedmarken og vurdere status for lokalitetene. Fokus for arbeidet har vært å gjennomføre befaring av dammene, vurdere fysisk tilstand for dammene og nærområdet rundt, vurdere evt trusselbilde for de enkelte lokalitetene samt å foreslå tiltak der dette vurderes som aktuelt.

For de lokalitetene som er gjennomgått i denne undersøkelsen er det allerede dokumentert at stor salamander er/har vært til stede. Hovsveip har derfor kun unntaksvis blitt gjennomført. Grundigere undersøkelser i felt for å vite mer om populasjonsstørrelse og -tilstand vil uten tvil være av stor verdi, men denne type bestandsvurderinger krever mye feltarbeid, og var ikke mulig å gjennomføre som en del av denne undersøkelsen. Skal en kunne få et godt bilde av bestandsnivået kreves mer oppfølging, og gjerne gjennom flere sesonger.

Vurdering av biotopens kvalitet som ynglelokalitet for stor salamander er basert på en skjønsmessig vurdering både av selve dammen og det nærmeste området rundt. Vurdering av vannkvalitet er også basert på skjønsmessig vurdering i felt. Det er ikke gjennomført kjemisk testing av vannkvalitet, da også dette er undersøkelser som helst bør gjennomføres som en serie med et antall gjentak for å kunne gi pålitelige analyser.

Kort om biologi

Stor salamander er på den norske rødlista for arter (Artsdatabanken 2010) oppført som sårbar (VU). Arten er også foreslått som en prioritert art i medhold av naturmangfoldloven § 23. Arten er i tilbakegang over store deler av sitt utbredelsesområde (Fog et al. 2001, Strand 2008). Mye av tilbakegangen skyldes at mye av artens utbredelsesområde sammenfaller med områder som er sterkt preget av menneskelig aktivitet.

Stor salamander er mer følsom for lav pH enn den lille salamanderen. Begge arter er følsomme for predasjon av fisk, og finnes derfor først og fremst i relativt små vannforekomster. Arten kan imidlertid overleve i dammer med karuss, dersom det er nok vegetasjon langs kantene til å gi larvene tilstrekkelige skjulesteder (Fog et al 2001). Overlevelse i dammer med karuss ser vi også enkelte steder på Hedmarken, men generelt må det advares mot utsetting/spredning av fisk til dammer med stor salamander. Voksne individer av stor salamander tilbringer størstedelen av sitt liv på land, der de er nattaktive rovdyr som lever av mark, insekter og andre smådyr. Vinteren tilbringes i vinterdvale i hulrom under bakken, i museganger, steinrøyser eller andre hulrom. Overvintring i selve dammen skal også kunne forekomme. Umiddelbart etter at dyrene våkner fra vinterdvalen trekker dyrene til dammen, der parring og egglegging skjer. Både paringstiden og eggleggingsperioden kan strekke seg over et forholdsvis langt tidsrom. Utover sommeren vandrer de voksne på land. Noen voksne individer kan bli i dammen til ut i august, dersom fødetilgangen i dammer er god. (Dervo pers medd.). På ettersommeren, fra sist i august til ut i september, kryper yngelen på land som ferdig utviklede salamandere. De fleste individene oppholder seg innenfor en kort avstand fra dammen, i en undersøkelse i mellom-Europa oppholdt 95 % av dyrene seg mindre enn 50 meter fra dammen (Direktoratet for naturforvaltning 2008). Det er imidlertid ikke mulig å forklare det store utbredelsesområdet arten har uten å gå ut fra at enkelte individer beveger seg vesentlig lenger fra oppvekstdammen. I Direktoratet for naturforvaltning 2008 oppgis at voksne individer ved noen tilfeller har blitt funnet mer enn 1 km fra nærmeste gytedam.

Stor salamander er i Sør-Norge særlig knyttet til mindre dammer i eller i nærheten av jordbrukets kulturlandskap. Denne landskapstypen har det siste hundreåret vært i sterk endring, med sterk nedgang i antall lokaliteter for stor salamander som følge (Direktoratet for naturforvaltning 2008). De enkelte lokalitetene er ofte små, og med et begrenset antall individer. For arter med forekomster av denne typen er mulighetene til spredning mellom ulike lokaliteter avgjørende for langsiktig overlevelse. Større avstand mellom aktuelle lokaliteter gjør at det blir vanskeligere for arten å vandre mellom lokaliteter. I tillegg har økt intensivering av jordbrukslandskapet, bygging av veier og annen infrastruktur medført nye vandringsbarrierer.

Utbredelse av stor salamander på Hedmarken

På Hedmarken oppgis det i Strand 2008 at det foreligger kunnskap om 19 ulike lokaliteter der stor salamander er påvist. Av de 5 som er oppgitt for Ringsaker ligger den ene, Henni, med koordinatene VNN819738, innenfor grensene til Lillehammer kommune. Siden denne rapporten i første rekke skal være et verktøy for kommunene utelates dammen ved Henni fra denne rapporten.

I etterkant av rapporten fra Strand 2008 har stor salamander blitt påvist i ytterligere 3 dammer, alle i Stange kommune. I tillegg kommer 1 forekomst i Ringsaker, omtalt av Gjermunds og Tofastrud, 1997. Med denne korrigeringen fordeler dammene med kjent forekomst av stor salamander seg slik; 5 i Ringsaker, 6 i Hamar og 11 i Stange. Det er ikke oppgitt noen funn i Løten kommune, men dette utelukker ikke at arten kan forekomme også her.

Det er overveiende sannsynlig at det finnes flere lokaliteter med stor salamander på Hedmarken som fortsatt ikke er kartlagt. På den annen side er status for flere av lokalitetene som omtales dårlig eller usikker. At antall forekomster av stor salamander på Hedmarken trolig er begrenset underbygges også hvis en ser på resultatene fra tidligere undersøkelser. Aaseth et al undersøkte i 1992 dammer i det sentrale jordbrukslandskapet i Stange kommune (altså i det som kanskje kan kalles et av kjerneområdene for arten). I denne undersøkelsen ble det påvist stor salamander i 3 av de 35 undersøkte dammene (8,5 %). Alhaug gjorde en tilsvarende undersøkelse i Stange i 1997. Hans undersøkelser omfatter også deler av Stange kommune dominert av grunnfjell, der sannsynligheten for å finne stor salamander er mindre, men undersøkelsen gir likevel et rimelig dekkende bilde. Av i alt 202 kartfestede lokaliteter som han fant på økonomisk kartverk var det 121 som fortsatt eksisterte i 1997. Av disse ble stor salamander kun påvist i 9 dammer (7,5 %).

Av de 22 lokalitetene som omfattes av denne undersøkelsen er 6 bedømt som dårlig eller svært dårlig egnet som ynglelokalitet for stor salamander. Enkelte av disse lokalitetene er trolig ikke lenger ynglelokaliteter for arten. Til sammen 16 dammer er vurdert som gode eller svært gode, og uten kjente trusselbilder på kort sikt (men minst 1 av disse har forekomst av fisk, og 1 dam (nr 6 Narmo) vurderes som særlig utsatt for inngrep, da den ligger inne på område for masseuttak). Selv om 22 kjente lokaliteter er minimumstall, så er bestanden av stor salamander på Hedmarken svært lav, og arten vurderes som svært sårbar for en fortsatt negativ bestandsutvikling.

Tabell 1: Fordeling av lokalitetene på Hedmarken ut fra vurdert kvalitet som ynglelokalitet

	God til svært god	Dårlig til svært dårlig
Hamar	4	2
Ringsaker	4	1
Stange	8	3
Sum:	16	6

Stor salamander og lovverket

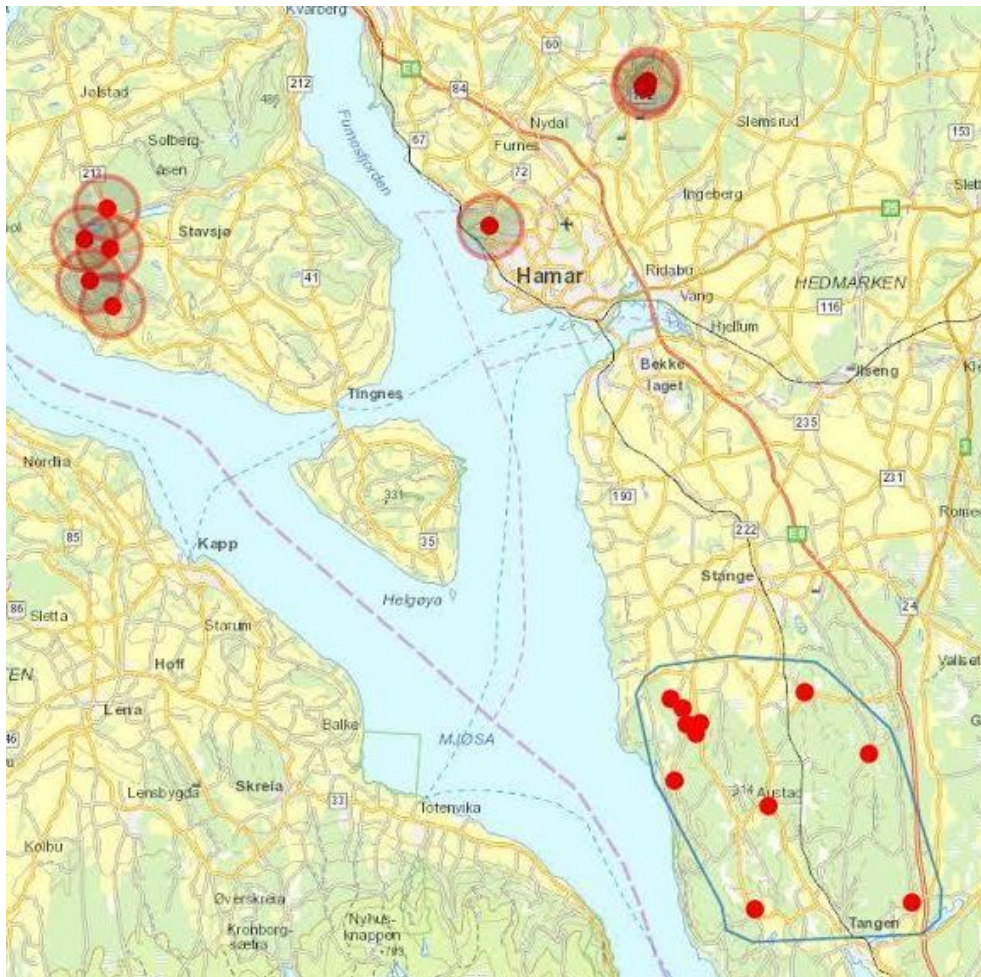
Stor salamander er på den norske rødlista for arter (Artsdatabanken 2010) listet som sårbar (VU). Arten er i dag gitt et generelt vern gjennom naturmangfoldlovens § 15 om at «*Høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov.*». Det er imidlertid trolig ødeleggelse av habitater som er den største trusselen, og etter hvert som mulige habitater blir færre, blir også avstanden mellom mulige habitater større (direktoratet for naturforvaltning 2008). Når det gjelder beskyttelse av arters leveområder blir det også her bestemmelser på et mer overordnet nivå som gjør seg gjeldende, gjennom den generelle aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6 om at «*Enhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet.*».

Stor salamander har i noen år stått på lista over arter som vurderes som aktuelle for å vedtas som prioritert art etter naturmangfoldlovens § 23. Dersom arten skulle bli vedtatt som prioritert art kan dette også innebære beskyttelse av et nærmere definert leveområde for arten, f.eks at selve dammen og et visst område rundt selve dammen blir definert å utgjøre leveområdet. Dette vil kunne medføre særlig beskyttelse mot habitat-ødeleggelse som gjenfylling og lignende. Mot gjengroing og andre trusler mot enkeltlokaliteter som skjer uten menneskers medvirkning vil heller ikke et eventuelt vedtak som prioritert art gi noen automatisk beskyttelse.

Generelle råd til forvaltningen:

1. **Oppdatering av Naturbase.** Naturbase er miljøforvaltningens digitale kartverktøy for kartfesting av ulike miljøverdier, og er et viktig verktøy for arealplanlegging i kommunene. De dammene som inngår i rapporten til Strand 2008 er allerede registrert i Naturbase. Også de forekomstene som er oppdaget mer nylig bør registreres i Naturbase. Videre bør det i Naturbase tegnes inn en buffersone på 100 meter rundt hver enkelt dam, for å synliggjøre at områdene rundt er like viktige som selve dammen.
2. **Bevaring og evt restaurering av eksisterende lokaliteter.** Dette er trolig det aller viktigste grepet for å ta hensyn til arten i praktisk arealforvaltning, og innebærer både å hindre inngrep som skader lokalitetene, og å gjennomføre nødvendige fysiske tiltak for å restaurere eksisterende lokaliteter. Men, selv med økt fokus på bevaring av eksisterende biotoper er biotopene såpass spredt/fåtalige at en fortsatt tilbakegang for arten er sannsynlig dersom det ikke også gjøres mer aktive grep, jf. punkt 3 og 4 under.
3. **Opparbeiding av nye, aktuelle lokaliteter** gjennom graving av nye dammer er relativt enkelt å gjennomføre. Flere dammer med forekomst av stor salamander i nærheten av hverandre er en ideell tilstand for å sikre artens overlevelse i et område på både kort og lang sikt. Avstanden til eksisterende lokaliteter må ikke være for stor (trolig under 1000 meter). Gode mulige spredningsveier gjennom fuktdrag, grøfter og lignende bør også være på plass for å muliggjøre spredning.
4. **Aktiv spredning til nye lokaliteter** gjennom utsetting av voksne og/eller larver. Dette kan være et aktuelt tiltak for å etablere arten i dammer som biologisk sett virker som gode habitater, men der avstand eller andre hindre vanskeliggjør spredning fra lokaliteter der arten finnes. Denne typen innfanging og flytting til nye habitater krever tillatelse fra Miljødirektoratet, og må skje i samråd med grunneier. Innsamling av individer må kun skje fra lokaliteter der bestanden er robust, og antall individer som hentes må være så lavt at det ikke går ut over levedyktigheten til populasjonen.
5. **Fortsette arbeidet med å kartlegge nye ynglelokaliteter.** Manglende kjennskap til ynglelokaliteter øker sjansen for at lokaliteter ødelegges gjennom ulike inngrep. Bedre kartlegging er derfor fortsatt nødvendig. Det er f.eks lite trolig at arten er helt fraværende i Løten. Videre er det i forbindelse med denne undersøkelsen observert flere potensielle ynglelokaliteter som bør sjekkes ut, jf merknadene under omtale av dam 7, 8, og 16.

Oversikt over de enkelte lokalitetene

Figur 1: Kart som viser dammene med kjent forekomst av stor salamander på Hedmarken. For Nes, Furuberget og Bjørgedalen er dammene vist med en 1000 meters randzone for å synliggjøre antatt potensiell spredningsdistanse. For Stange ligger dammene så samlet at det er valgt å markere en felles figur som omfatter antatt potensiell spredningsdistanse basert på 1000 meters randzone rundt de enkelte dammene (se også figur 16).

Tabell 2: Oppsummering som viser de enkelte dammene som omtales.

Nr	Lokalitet	Kommune	Status	Aktuelle tiltak
1	Furuberget 1	Hamar	Svært god	
2	Furuberget 4	Hamar	Dårlig – svært dårlig	Restaurering/graving
3	Furuberget 5	Hamar	Dårlig – svært dårlig	Restaurering/graving
4	Narmodam 1	Hamar	Svært god	Rydde vegetasjon i og rundt dammen
5	Narmodam 2, eldre grustakdam	Hamar	Svært god	Rydde vegetasjon i og rundt dammen
6	Narmo, nyere Grustakdam	Hamar	God, men utsatt	Dialog med grunneier om praktiske hensyn.
7	Kise-Ødegården	Ringsaker	Svært god	Rydde vegetasjon i og rundt dammen
8	Helset	Ringsaker	Dårlig – svært dårlig	Graving
9	Kampetin	Ringsaker	Svært god	
10	Herstad	Ringsaker	Svært god	
11	Ileputten	Ringsaker	Svært god	
12	Sjørbakk-dammen	Stange	God	Fjerne vannvegetasjon
13	Søndre Raa	Stange	Svært god	
14	Skoglydammen	Stange	God – svært god	Fjerne karuss
15	Solberg	Stange	Svært god	
16	Vester	Stange	Dårlig – svært dårlig	
17	Lang-Ree	Stange	Svært god	
18	Saastad skole	Stange	Svært god	
19	Rønevangen	Stange	Trolig dårlig (regnbueørret i dammen)	Fjerne fisk
20	Vardebergs-haugen	Stange	Dårlig - svært dårlig	Restaurering/graving
21	Røne	Stange	Svært god	
22	Skaven	Stange	God – svært god	

1. Furuberget 1 (Nr 64 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 1/3650

UTM: 32VPN10154393

Areal, anslått: 450 kvadratmeter

Dybde, anslått: 1,5 meter.

Vurdering av vannkvalitet: God

Vurdering av biotopens kvalitet: Meget god

Vannflate dekket av vegetasjon: under 25 %

Artsinventar: Det er ikke registrert fisk i denne dammen. Larver av stor salamander ble observert ved befaring tidlig i september 2013.

Trusselbilde: Dammen ligger innenfor et naturreservat. Trusselbilde er først og fremst gjengroing på sikt.

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Gammel branndam, trolig gravd ut manuelt. Inngjerdet. Det har ikke vært vurdert som nødvendig å ta kontakt med grunneier om denne dammen, da dammen ligger innenfor et naturreservat.

Figur 2: Dam nr 1. Branndammen i Furuberget. 29.09.2014.

2. Furuberget 2 (Nr 67 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 1/3650

UTM: 32VPN10054394

Areal, anslått: 30 - 100 kvadratmeter

Dybde, anslått: 20 – 50 cm

Vurdering av vannkvalitet: God, men har i perioder svært lite vannvolum

Vurdering av biotopens kvalitet: Dårlig. Dammen er svært gjengodt med slam/vannplanter, og det er lite åpen vannflate igjen. I tørre år vil vannvolumet i dammen være svært begrenset, selv om den trolig ikke tørker

helt ut.

Vannflate dekket av vegetasjon: < 50 % ved høy vannstand.

Artsinventar: Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Biologisk status: Trolig dårlig egnet som yngelokalitet for stor salamander.

Trusselbilde: Dammen ligger innenfor et naturreservat. Trusselbilde er først og fremst gjengroing/gjenslamming.

Aktuelle tiltak: Restaurering gjennom utgraving.

Merknader: Det har ikke vært vurdert som nødvendig å ta kontakt med grunneier om denne dammen, da dammen ligger innenfor et naturreservat.

Figur 3: Dam nr 2 i Furuberget. 29.09.2014.

3. Furuberget 3 (nr 68 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 1/3650

UTM: 32VPN10034394

Areal, anslått: 10 – 200 kvadratmeter

Dybde, anslått: 0 – 50 cm

Vurdering av vannkvalitet: God, men i tørkeperioder er dammen muligens helt tørr.

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært dårlig. Dammen er svært grunn, og tørker helt eller nesten helt ut i tørre perioder.

Vannflate dekket av vegetasjon: < 50 % ved høy vannstand.

Artsinventar: Stor og liten salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trusselbilde: Dammen ligger innenfor et naturreservat. Trusselbilde er først og fremst gjengroing/uttørking.

Aktuelle tiltak: Restaurering gjennom utgraving.

Merknader: Det har ikke vært vurdert som nødvendig å ta kontakt med

grunneier om denne dammen, da dammen ligger innenfor et naturreservat.

Figur 4: Dam nr 3 i Furuberget. 29.09.2014.

4. Narmo 1 (nr 73 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 33/1

UTM: 32VPN14688

Areal, anslått: 400 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god, men har i overkant mye vannvegetasjon, og kanskje også i overkant mye vegetasjon rundt dammen.

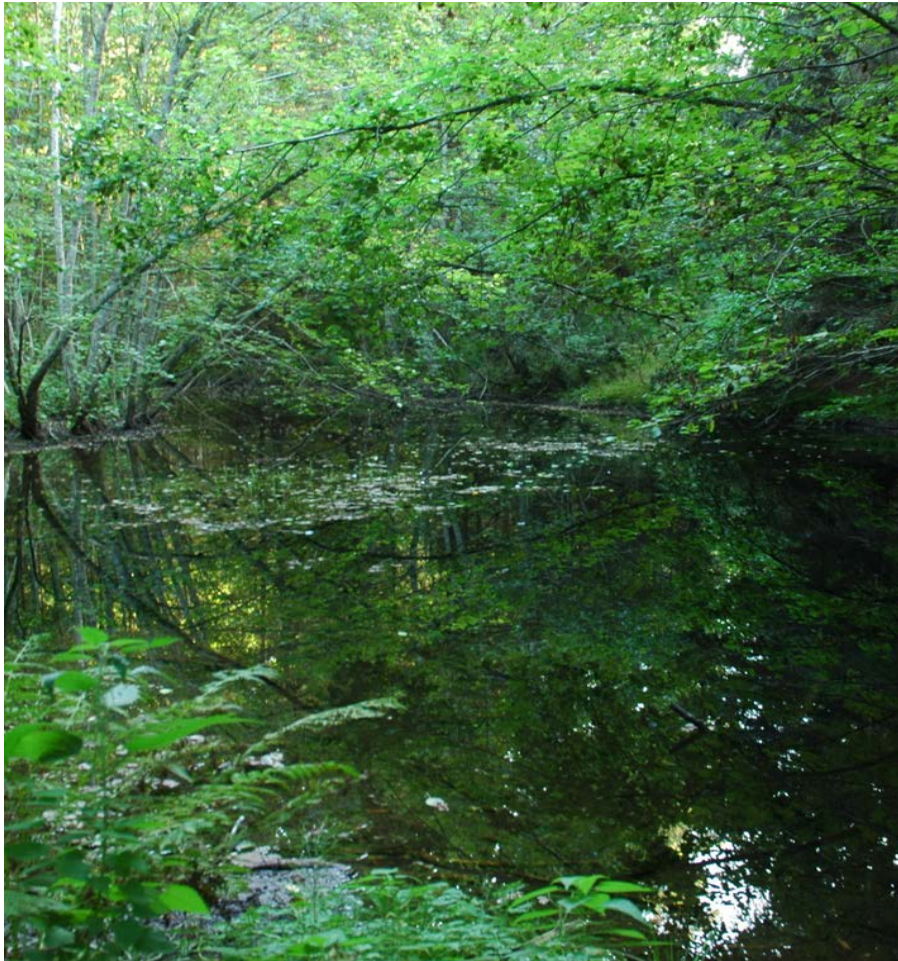
Vannflate dekket av vegetasjon: 25 – 50 %.

Artsinventar: Stor salamander, vanlig frosk. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Utvidelse av grustaket som kan berøre dammen og nærområdet. Gjengroing.

Aktuelle tiltak: Fjerning av vannvegetasjon. Tynning av vegetasjon rundt dammen for å øke solinnstråling.

Merknader: Grunneier er godt kjent med forekomsten av stor salamander gjennom kontakt med våtmarksgruppa ved flere anledninger. Forfatteren har ikke kontaktet grunneier vedrørende denne dammen.

Figur 5: Narmo, dam nr 1 på Narmo. 07.09.2013.

5. Narmo 2 (Nr 75 i Stand 2008)

Gnr/Bnr: 33/1

UTM: 32VPN146489

Areal, anslått: 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god, men har i overkant mye vannvegetasjon, og kanskje også i overkant mye vegetasjon rundt dammen. Vannflate dekket av vegetasjon: > 50 %.

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Utvidelse av grustaket som kan berøre dammen og nærområdet. Gjengroing.

Aktuelle tiltak: Fjerning av vannvegetasjon. Tynning av vegetasjon rundt dammen for å øke solinnstråling.

Merknader: Grunneier er godt kjent med forekomsten av stor salamander gjennom kontakt med våtmarksgruppa ved flere tidligere anledninger. da Våtmarksgruppa ved flere anledninger tidligere har hatt kontakt med grunneier vedrørende dammen. Forfatteren har ikke kontaktet grunneier

vedrørende denne dammen.

Figur 6: Dam nr 2 på Narmo i eldre, gjengrodd del av grustaket.
07.09.2014.

6. Narmo 3 (Nr 74 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 33/1

UTM: 32VPN146489

Areal, anslått: 200 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: God

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god pr i dag, men gjengroingen går relativt raskt, da store deler av dammen er grunn. Mye solinnstråling.

Vannflate dekket av vegetasjon: 25 – 50 %.

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

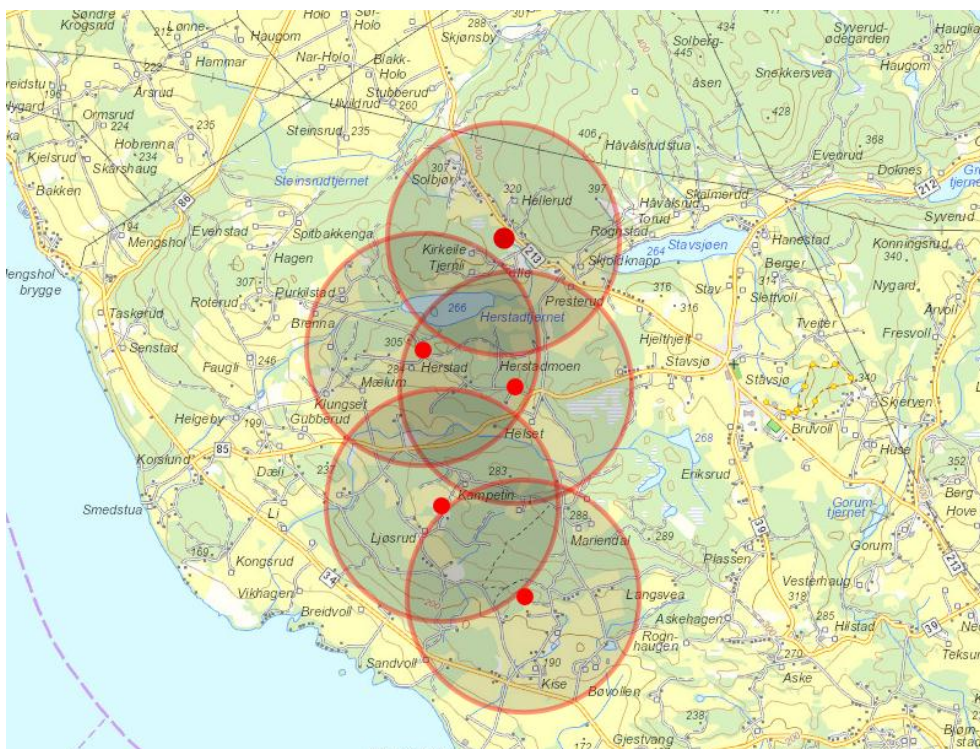
Trussebilde: Aktivitet i forbindelse med grustaket. Gjengroing.

Aktuelle tiltak: Ingen pr i dag.

Merknad: Lokaliteten vurderes som svært utsatt, da den ligger kloss inntil et grustak i aktiv drift, med stadige uttak/forflytninger av masser. Store deler av lokaliteten er relativt grunn. Sist i august 2013 ble det observert mange (rundt 30) larver av stor salamander på grunt vann i lokaliteten.

Figur 7: Nyere dam i grustaket på Narmo. 07.09.2014.

Figur 8 : Kart som viser lokalitetene på Nes, med inntegnet sone som viser antatt potensiell spredningsdistanse på 1000 m.

7. Kise-ødegården (Nr 95 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 656/1

UTM: 32VNN985403

Areal, anslått: 200 kvadratmeter

Dybde, anslått: >1,5 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god. Noe gjengroing, hovedsaklig med vannmoser som flyter fritt. Mye vegetasjon rundt dammen gir i overkant mye skygge. Barskog med lauv inn mot kanten av dammen.

Vannflate dekket av vegetasjon: 20 – 30 %

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ingen kjente.

Aktuelle tiltak: Tynning i vegetasjonen rundt dammen, særlig mot sør og vest.

Merknader: Området rundt dammen er inngjerdet og i bruk som hestebeite.

Ved befaring i oktober 2014 fortalte grunneier at de stadig fant storsalamander i kjelleren på kårboligen, i stallen samt under materialer og lignende rundt huset. Husene på gården ligger ca 350 meter fra dammen, med fulldyrket mark i mellom. Imidlertid ligger det rett på nedsiden av kårboligen (under 50 m fra kårboligen til den nærmeste dammen) en rekke med 3 relativt nygravde dammer. Nåværende eier har hatt eiendommen i 3-4 år, og dammene var der når de overtok. Dammene er trolig tenkt som vanningsdammer, men er ikke i bruk i dag. Hyppig forekomst av stor salamander ved tunet kan tyde på at det med stor sannsynlighet forekommer stor salamander i en eller flere av disse dammene, siden disse ligger vesentlig nærmere tunet enn dammen med registrert forekomst av arten. Disse dammene bør undersøkes nærmere.

Figur 9: Dam på Kiseødegården. 07.09.2013.

8. Helset (Nr 98 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 680/1

UTM: 32VNN985403

Areal, anslått: 20 – 50 kvadratmeter

Dybde, anslått: 0,5 – 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: God

Vurdering av biotopens kvalitet: Dårlig – svært dårlig

Vannflate dekket av vegetasjon: > 50 %

Artsinventar: Stor salamander. Liten salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Gjengroing, uttørking, Gjenfylling.

Aktuelle tiltak: Dammen er svært liten og nokså gjengrodd, med stort behov for fjerning av vannvegetasjon og mudder for å sikre dammen som leveområde for stor salamander.

Merknader: Dammen ligger ca 10 meter fra Sulufjellsvegen, med skog rundt. Det er fylt opp grusmasser fra veien inn mot dammen, og dette har trolig også medført delvis gjenfylling av dammen. Ved hovsveip i 2012 ble det fanget en voksen stor salamander i dammen, så arten har fortsatt tilhold i dammen. Grunneier bor ikke på eiendommen. Forfatteren har forsøkt å få kontakt med grunneier, men har ikke lyktes med dette. I Strand 2008 referert til som Heistadmoen. Trolig menes det Herstadmoen, som er naboeiendommen. Ved befaring i 2014 observerte forfatteren også en dam på noe over 500 kvadratmeter et par hundre meter mot nord – nordøst, under ei kraftgate. Det er ikke kjent om denne dammen er undersøkt for forekomst av stor salamander, men den virker lovende, og bør undersøkes.

Figur 10: Dam på Helset. 08.07.2011

Figur 11: nabodam til lokalitet 8, Helset. 11.10.2014.

9. Kampetin (*ikke inkludert i Strand 2008*)

Gnr/Bnr: 681/1

UTM: 32VNN982410

Areal, anslått: 300 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: < 20 %

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ingen kjente, men ville være stor nok til å huse fisk, så utsetting/spredning av fisk vil være uheldig.

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Dammen er undersøkt av Gjermunds og Tofastrud 1997, og de oppgir funn av stor salamander i denne dammen. Den er imidlertid ikke inkludert i Strand (2008). Det er ikke kjent hvorfor Strand har utelatt denne dammen, men trolig skyldes det en glipp. Dammen ligger i et beite (storfe) med en god del treklynger spredt omkring på beitet og rundt dammen. Det renner en liten bekk gjennom dammen. Grunneier er gjort kjent med forekomsten av stor salamander.

Ved befaring i 2014 observerte forfatteren også en annen dam på samme eiendom, et par hundre meter mot øst, rett utenfor enden av et beite. Denne dammen er vesentlig mindre og mer gjengrodd, men vurderes som potensiell ynglelokalitet. Det er ikke kjent om denne dammen er undersøkt for forekomst av stor salamander, men den bør undersøkes.

Figur 12: Dam på Kampetin. 08.11.2014.

Figur 13: Mindre dam på Kampetin, sen høst med snøsørpe på overflaten. Nabodam til hoveddammen. Bør undersøkes. 08.11.2014.

10. Herstad. (Nr 99 i Strand 2008)

Gnr/Bnr:678/1

UTM: VNN974424

Areal, anslått: 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god. Barskog på ene langsida av dammen, grusvei på andre siden. Mye solinnstråling.

Vannflate dekket av vegetasjon: 30 % - 50 %

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ligger nær vei og uthus på gården. Det er fylt ut noe areal mellom uthuset og dammen. Fare for ytterligere utfylling?

Aktuelle tiltak: Noe rydding av vannvegetasjon vil være fordelaktig, ellers ikke behov for konkrete tiltak.

Merknader: Dammen er gravd som vanningsdam, men er pr i dag ikke i bruk.

Figur 14: Herstad. 07.08.2011.

11. Ileputten (nr III i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 629/1

UTM: 32VNN980434

Areal, anslått: 2500 kvadratmeter

Dybde, anslått: ukjent, men trolig flere meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god (dersom den faktisk er fri for fisk)

Vannflate dekket av vegetasjon: < 20 %.

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander. Det er ikke kjent forekomst av fisk i denne dammen, men ut fra størrelsen, samt at den er tilknyttet et lite bekkesystem, er det stor fare for at fisk finnes i lokaliteten.

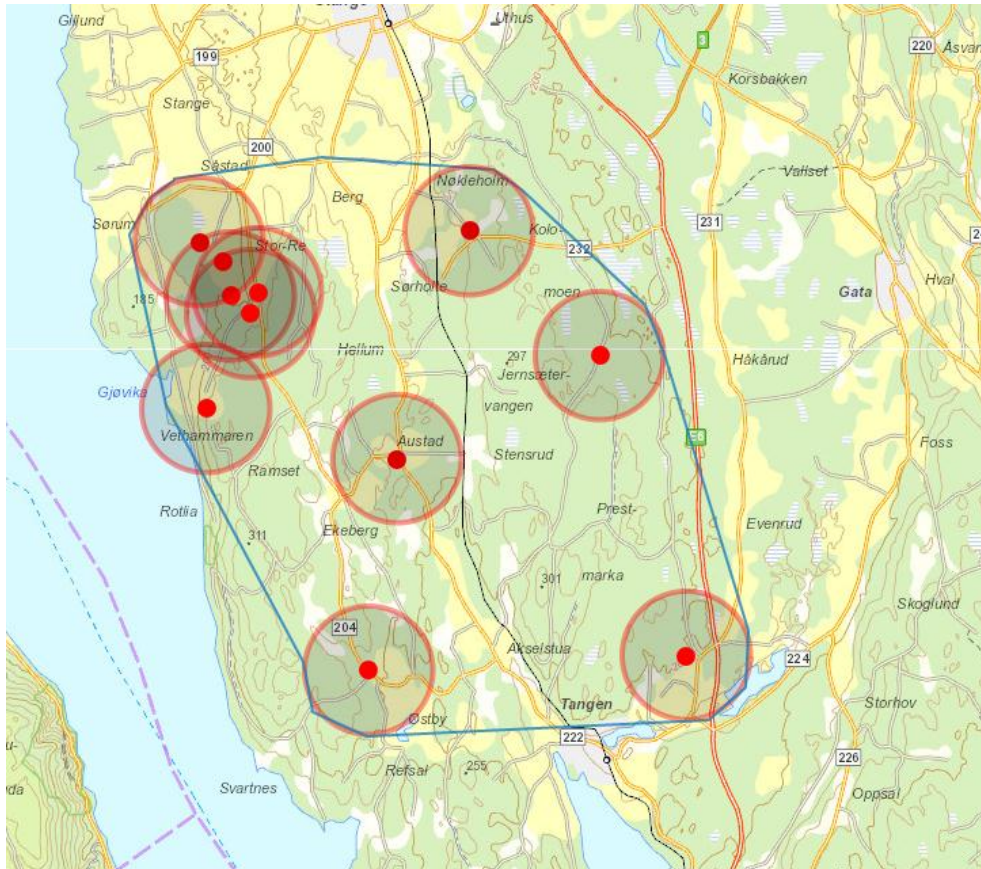
Trussebilde: Utsetting/spredning av fisk.

Aktuelle tiltak: Ingen pr i dag

Merknader: Størrelsen gjør at dette er en litt utypisk lokalitet for stor salamander.

Figur 15: Ileputten i lett regn. 07.08.2011

Figur 16: Kart som viser plassering av dammene med stor salamander i Stange, med inntegnet sone på 1000 meter som symboliserer antatt potensiell spredningsdistanse. Blå strek rammer inn et felles kjerneområde for dammene.

12. Sjørbakkdammen (nr 144 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 135/1

UTM: 32VPN180285

Areal, anslått: 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: > 50 %

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander, vanlig frosk

Trussebilde: Ingen kjente

Aktuelle tiltak: Rensking av vannvegetasjon og noe mudring

Merknader: Dammen ligger på eiendommen Søndre Raa. Grunneieren er kjent med forekomsten av stor salamander, og har også gravd en ny, større dam lenger vest (nr 13 i denne rapporten). Dammen ligger i overgangen mellom skog og dyrket mark. Det går en liten bekk gjennom dammen.

Figur 17: Sjørbakkdammen. 16.08.2011.

13. Søndre Raa (ikke med i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 135/1

UTM: 32VPN177287

Areal, anslått: 4000 kvadratmeter

Dybde, anslått: 2-3 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god. Ligger i kanten av skogen, med barskog mot vest og sør, dyrket mark mot nordøst.

Vannflate dekket av vegetasjon: 20 %, men er i ferd med å øke.

Artsinventar: Stor salamander (registrert under markdag i norsk zoologisk forening). Det er ikke kjent forekomst av fisk i denne dammen, men den er så stor at det er fare for at fisk kan etablere seg (det er forekomst av karuss i flere dammer i nærheten, og det går en liten bekk inn i dammen, så det er fare for spredning av fisk til dammen selv uten aktiv utsetting)

Trussebilde: Ingen kjente

Aktuelle tiltak: Ingen kjente

Merknader: Dammen er relativt ny, og vil trolig gro til en del i løpet av de nærmeste årene. Dammen ligger i overgangen mellom skog og dyrket mark. Grunneier er kjent med forekomsten av stor salamander i dammen.

Figur 18: Søndre Raa. 16.08.2011.

14. Skoglydammen (nr 150 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 135/6

UTM: 32VPN181289

Areal, anslått: 125

Dybde, anslått: 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: God

Vannflate dekket av vegetasjon: < 10 %

Artsinventar: Stor salamander, karuss

Trussebilde: Det ser ut til at stor salamander klarer å eksistere sammen med karuss i denne dammen, men tilstedeværelsen av fisk reduserer trolig bestanden av stor salamander.

Aktuelle tiltak: Fjerne karuss fra dammen

Merknader: Dammen ligger i overgang mellom hagen til en privat bolig og dyrket mark. Det går en liten bekk gjennom dammen.

Figur 19: Skoglydammen i lett regn. 16.08.2011.

15. Solberg (nr 151 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 146/22

UTM: 32VPN205265

Areal, anslått: > 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: < 20 %

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander, vanlig frosk/buttsnutet frosk, spissnutet frosk. Det er ikke kjent forekomst av fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ingen kjente

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Dammen har blitt utvidet i flere omganger i regi av våtmarksgruppa, og er nå en ganske stor dam. Det er i løpet av de siste årene også ryddet vegetasjon i kanten rundt dammen. Grunneier er kjent med forekomsten av stor salamander i dammen.

Figur 20. Solbergdammen med høy vannstand etter regnværsperiode.
19.10.2014.

16. Vester (nr 157 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 137/3

UTM: 32VPN17502705

Areal, anslått: 10 kvadratmeter

Dybde, anslått: 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: usikker

Vurdering av biotopens kvalitet: dårlig

Vannflate dekket av vegetasjon: > 80 %, hovedsaklig flytelag med grønnalger

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander, padde

Trussebilde: Gjengroing, gjenfylling

Aktuelle tiltak: Rydding i og rundt dammen. Noe graving?

Merknader: Dette er en svært liten lokalitet, som ligger ca 4 meter rett nord for beboelseshus på eiendommen Vester. Eiendommen har ifølge naboene nylig skiftet eier, og forfatteren har ikke kjennskap til hvem som nå eier stedet. Plasseringen så nær hus, samt størrelsen, gjør den sårbar. Under befarig i oktober 2014 kikket forfatteren også på en dam på eiendommen Sollia, ca 500 meter øst for dammen på Vester. Dammen ligger øst for et fulldyrket areal på eiendommen Sollia, i kanten mot skogen. Dersom denne dammen er dyp nok til å ha stabil vannstand gjennom året bør også denne sjekkes ut med tanke på forekomst av stor salamander.

Figur 21: Dam på Vester. 19.10.2014.

Figur 22: Vester/Sollia. Nabodam til Vester, som bør sjekkes ut med tanke på yngling av stor salamander. 19.10.2014.

17. Lang-Ree (nr 159 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 124/1

UTM: 32VPN175295

Areal, anslått: 800 kvadratmeter

Dybde, anslått: 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet:

Vannflate dekket av vegetasjon: < 20 %, med starrbelte langs kantene

Artsinventar: Stor salamander

Trussebilde: Utsetting/spredning av karuss fra nærliggende dam.

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Dammen ligger på et beite, som pr i dag nyttes til hestebeite. En mindre steinrøys, samt løvtrær i nærheten av dammen. Enkelte større graner ca 100 meter unna.

Det ligger ytterligere en dam på eiendommen, like ved tunet på gården. I denne dammen er det karuss. I 1992 ble det observert stor salamander også i denne dammen, men arten ble visstnok ikke gjenfunnet her ved senere befarings (Stange kommune 2004). Det er mulig at dammen nyttes av voksne individer av stor salamander, mens reproduksjon ikke eller kun i begrenset grad skjer i denne dammen. Forfatter var i kontakt med grunneier ved befarings i 2011.

Figur 23: Beitemarksdam på Lang-Ree. 17.08.2011.

Figur 24: Dam ved tunet på Lang-Ree. I denne dammen er det karuss. 17.08.2011.

18. Såstad skole (nr 160 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 124/1

UTM: VPN172299

Areal, anslått: 500 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: > 50 %

Artsinventar: Stor salamander, liten salamander

Trussebilde: Gjengroing

Aktuelle tiltak: Fjerning av mudder og vannvegetasjon

Merknader: Dammen er trolig gravd ut/demmet opp som vanningsdam. Er ikke i bruk i dag. Barskog og noe mumpmark rundt dammen. Forfatter var i kontakt med grunneier ved befarig av dammen i 2011.

Figur 25: Dam ved Såstad skole. 19.10.2014.

19. Rønevangelen (nr 185 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 112/1

UTM: 32VPN237287

Areal, anslått: 1500 kvadratmeter

Dybde, anslått: > 2 meter.

Vurdering av vannkvalitet: Svært god, men usikker på pH

Vurdering av biotopens kvalitet: Fungerer trolig svært dårlig som biotop for stor salamander i dag.

Vannflate dekket av vegetasjon: < 20 %

Artsinventar: stor salamander? Liten salamander. Regnbueørret.

Trussebilde: Utover fisk ingen kjente.

Aktuelle tiltak: Fjerne fisk i dammen.

Merknader: Dammen ligger i barskog, med vei langs ene siden. Ved

befaring i 2012 ble det observert vak i dammen, og en av eierne

(N.A.Røhne) meddelte at det skulle være utsatt ørret i dammen. Alhaug

1997 oppgir likeledes at det skal være satt ut regnbueørret i dammen.

Dammen ligger tilknyttet en bekk som trolig har årssikker vannføring.

Området omkring er geologisk sett dominert av grunnfjell, så det er også mulig at pH kan være et problem for stor salamander i dette området.

Figur 26: Dam ved Rønevangen. 14.08.2011.

20. Vardebergshaugen (nr 189 i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 151/1

UTM: 32VPN208233

Areal, anslått: 300 kvadratmeter

Dybde, anslått: ukjent

Vurdering av vannkvalitet: Vanskelig å bedømme.

Vurdering av biotopens kvalitet: Usikker/dårlig

Vannflate dekket av vegetasjon: > 90 %

Artsinventar: stor salamander? Liten salamander?

Trussebilde: Gjengroing

Aktuelle tiltak: Graving

Merknader: Dammen ligger like ved vei, ca 10 meter øst for

Vardebergveien. Selve dammen er svært igjengrodd, dels med flytetorver av torvmose, dels med starr. Området rundt er åpent skogsterreng med yngre skog, og nyttes også som hestebeite. Alhaug 1997 kommenterer at dammen er i ferd med å gro igjen. Det var ved første befaring ikke mulig å finne denne dammen på de angitte koordinater i Strand 2008 (32VPN204232).

Etter sjekk i Naturbase ble det gjennomført ny befaring på noe endrede koordinater. Forfatteren har vært i kontakt med grunneier og gjort oppmerksom på forekomsten av stor salamander.

Figur 27: Vardebergshaugen. 02.11.2014.

21. Røne (*ikke med i Strand 2008*)

Gnr/Bnr: 112/5

UTM: 32VPN214302

Areal, anslått: 800 kvadratmeter

Dybde, anslått: 2 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: 20 %

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ingen kjente

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Dette er en relativt nygravd dam, gravd ca 1998. Grunneier er godt kjent med forekomsten av stor salamander her.

Figur 28: Dam på Røne. 14.08.2011.

22. Skaven (ikke med i Strand 2008)

Gnr/Bnr: 168/1

UTM: 32VPN214302

Areal, anslått: 800 kvadratmeter

Dybde, anslått: 1 meter

Vurdering av vannkvalitet: Svært god

Vurdering av biotopens kvalitet: Svært god

Vannflate dekket av vegetasjon: 20 %

Artsinventar: Stor salamander. Det er ikke registrert fisk i denne dammen.

Trussebilde: Ingen kjente

Aktuelle tiltak: Ingen

Merknader: Dammen ligger i et nedlagt steinbrudd. Grunneier er kjent med forekomsten av stor salamander i dammen. Det er en dam til i samme steinbrudd, en relativt stor og dyp dam. I denne dammen er det fisk, trolig ørret.

*Figur 29: Dam i Steinbrudd på Skaven med forekomst av stor salamander.
07.10.2013.*

Figur 30: Dam med ørret i steinbrudd på Skaven. 07.10.2013.

Tabell 3: Oversikt over lokalitetenes nummer i Strand 2008 og eiendommenes gnr/bnr.

Nr	Lokalitet	Kommune	Nr i Strand 2008	Gnr/bnr
1	Furuberget 1	Hamar	64	1/3650
2	Furuberget 4	Hamar	67	1/3650
3	Furuberget 5	Hamar	68	1/3650
4	Narmodam 1	Hamar	73	33/1
5	Narmodam 2, eldre grustaksdam	Hamar	74	33/1
6	Narmo, nyere Grustakdam	Hamar	75	33/1
7	Kise-Ødegården	Ringsaker	95	656/1
8	Helset	Ringsaker	98	680/1
9	Kampetin	Ringsaker	-	681/1
10	Herstad	Ringsaker	99	678/1
11	Ileputten	Ringsaker	111	629/1
12	Sjørbakkdammen	Stange	144	135/1
13	Søndre Raa	Stange	Ny	135/1
14	Skoglydammen	Stange	150	135/6
15	Solberg	Stange	151	146/22
16	Vester	Stange	157	137/3
17	Lang-Ree	Stange	159	133/1
18	Saastad skole	Stange	160	124/1
19	Rønevangen	Stange	185	112/1
20	Vardebergshaugen	Stange	189	151/1
21	Røne	Stange	ny	112/5
22	Skaven	Stange	ny	168/1

Kilder:

- Alhaug, Lars, 1997; Salamander i Stange kommune. Semesteroppgave i NF 310, Norges landbrukshøgskole.
- Direktoratet for naturforvaltning, 2008. Handlingsplan for stor salamander *Triturus cristatus*. Rapport 2008-1.
- Fog, Kåre, Schmedes, Adam & Rosenør de Lasson, Dorte, 2001; Nordens padder og krybdyr. Gads forlag.
- Gjermunds, Jane og Tofastrud, Marte, 1997; Utbredelse og habitatkarakteristikk for den store og lille salamanderen på Nes, Ringsaker. Prosjektoppgave ved Høgskolen i Hedmark avd. Blæsted.
- Skei, Jon Kristian, Dervo, Børre K, van der Kooij, Jeroen, Kraabøl, Morten: Evaluering av registreringsmetoder for nasjonal overvåkning av storsalamander *Triturus cristatus* i Norge. Nina Rapport 589. 2010.
- Stange kommune: Biologisk mangfold i Stange. 2004.
- Strand, Leif Åge, 2008: Amfibieregistreringer i Hedmark 1990 2008. Rapport; Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernnavdelinga.
- Aaseth, H. og Bekken, J. og Ødegaard, R. 1993 Undersøkelser av salamanderforekomst i dammer og tjern i Stange 1992. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernnavdelingen. Rapport nr. 3/93

